

عنوان: جمعیت جهان (world population)

مولف: جفری گیلبرت (Geoffrey Gilbert)

انتشارات: ABC-CLIO ۱۳۸۴

این کتاب با همکاری دانشگاه کالیفرنیا، کلرادو و اکسفورد تهیه گردیده است.

جمعیت جهان در حال حاضر با کمترین سرعت ظرف ۵۰ سال گذشته در حال افزایش است و زمان زیادی نیاز است تا بتوان به این حد از آهنگ رشد رسید. برخی از جمعیت شناسان می‌توانند سال یا دهه افول آهنگ‌هایی که به بالاترین حد خود رسیده‌اند، پیش‌بینی کنند. ایالات متحده می‌گوید این بالاترین حد در حدود سال ۱۴۵۵ به دست خواهد آمد. علاوه بر آن کارشناسان سازمان ملل نیز آهنگ تمایل به زاد و ولد در هر زن را ۱٫۸۵ می‌بینند. این مسئله نشان دهنده کاهش محسوسی از آهنگ تمایل به زاد و ولد قبلی یعنی ۲٫۱ است و نشان می‌دهد که پایان رشد جمعیت جهانی نزدیک است.

تاکید بر کاهش جمعیت پس از دهه‌هایی صورت می‌گیرد که با یک انفجار جمعیت روبرو بودیم. تفکر رایج قرن‌ها بر این بود که جمعیت زیاد چیز خوبی است؛ خصوصاً به عنوان یک منبع اقتصادی. اما از دهه‌های ۵۰ و ۶۰ جریان افکار عمومی به سمت مخالف کشیده شد. کاهش آهنگ مرگ و میر و بالا ماندن آهنگ موالید خصوصاً در کشورهای فقیر منجر به انفجار جمعیت شد. این مسئله نگرانی همه را برانگیخت: طرفداران محیط زیست از این بابت نگران بودند که افزایش جمعیت ظرفیت‌های کره زمین را کاهش می‌دهد و در آن اختلال ایجاد می‌کند؛ اقتصاددانان تأثیرات معکوس رشد سریع جمعیت بر توسعه کشورها را گوشزد می‌کردند؛ تحلیل‌گران امنیت ملی نیز در مورد عدم ثبات ملی نگران بودند که ناشی از افزایش تراکم جمعیت بود. در واقع همه در مورد روندهای جهانی حاکم بر وضعیت جمعیت، حسی از ترس و نگرانی داشتند. تا آنجا که در دهه ۷۰ کسانی که آینده را تاریک می‌دیدند، هم واقعیاتی دال بر صحت ادعاهایشان داشتند و هم پیشنهادی برای تغییر آن‌ها نداشتند.

اما در دهه‌های ۱۳۶۰ و ۱۳۷۰ بسیاری به این نتیجه رسیدند که نگرانی از بابت انفجار جمعیت عراق آمیز است. در واقع این چرخش محصول استدلال‌های قابل اطمینانی بود که از سوی جولیان سیمون و سایر افراد خوش بین نسبت به جمعیت ارائه شد. آن‌ها به منافع و فوایدی اشاره می‌کردند که در نتیجه وجود جمعیت زیاد به دست می‌آمد. علاوه بر این موفقیت‌های انقلاب سبز نیز باعث شد که ادعاهای آن‌ها که در انتظار فاجعه بودند قوت خود را از دست بدهد. در هر حال کاهش اندازه‌گیری شده، عملی و تقریباً جهانی آهنگ رشد جمعیت باعث شد تا توجهات از مسئله انفجار جمعیت به مسئله

انفجار از درون جمعیت معطوف شود. کسی نمی تواند پیامدهای چنین شکلی از توسعه را پیش بینی کند اما به طور واضحی این تغییرات یک پارادایم جدید و مجموعه جدیدی از نگرانی ها در مورد جمعیت را در افکار عمومی ایجاد خواهد کرد.

مسلم است که معضلات جمعیتی در سال های پیش رو با ما خواهد ماند. این کتاب نیز ادعای ایجاد بستری مناسب برای آشنایی بیشتر خوانندگان با مشکلات و مسایل جمعیت در سطح جهان را دارد. ساده ترین پاسخ ها در مورد جمعیت را می توان با داده ها، نمودارها و واقعیت های تجربی ارائه داد و این کتاب نیز چنین رویه ای را در پیش گرفته است. زمانی که وضعیت پیچیده می شود به منبعی قابل اعتماد برای کسب اطلاع نیاز است و این کتاب تلاش دارد تا چنین منبعی را فراهم کند. این کتاب می تواند نقطه شروعی برای تحقیق در مورد موضوعات مختلف جمعیتی در ابعاد تاریخی، محیطی و یا سیاست گذارانه باشد. یکی از اهداف این کتاب ارائه چشم اندازی مناسب در مورد مسایل مورد مناقشه در مورد جمعیت است. از زمان انتشار مقالات کلاسیک مالتوس در ۱۱۷۷ هج تا مشاجرات اخیر بین متفکران بدبینی چون پل ارلیش و متفکران خوش بینی چون جولین سیمون مشاجرات جمعیت شناسانه ادامه داشته است. این مشاجرات، جمعیت شناسی و مطالعات جمعیتی را به موضوعی زنده و پویا تبدیل کرده است؛ بسیار بیش از آنکه بتوان آن را به یافته های آماری و پژوهش های فاضل مابانه فروکاست.

معرفی کتاب

در فصل اول، کتاب با مروری بر وضعیت جمعیت در جهان آغاز می شود و برخی از اصطلاحات و مفاهیم مهم و فرایندهای اساسی و پایه ای جمعیت شناختی را توضیح می دهد. فصل ۲ برخی مباحث انتقادی را که در سال های اخیر در مورد جمعیت مطرح شده و نیز روندهای جاری در مورد تراکم جمعیت، تاثیرات محیطی، کاهش آهنگ جمعیت و سالخوردگی را بررسی می کند. فصل ۳ به طور خاص در مورد ایالات متحده است و به فشارهایی می پردازد که به امنیت اجتماعی، خدمات درمانی، و تامین خدمات درمانی نیازمندان وارد می شود؛ در حالی که وضعیت جمعیت ایالات متحده نیز مبهم تر می شود. و این سوال مطرح می شود که آیا ممکن است ایالات متحده و سایر کشورهای غربی در آینده تاثیر خود را به عنوان کشورهای توسعه یافته از دست بدهند. فصل ۴ یک

گاه شماری است که به شرح تاریخ جمعیت در جهان می پردازد: سرشماری های انجام شده، بیماری های فراگیر و کشنده مثل طاعون، خشکسالی، پیروزی های سرنوشت ساز در تحدید بیماری ها و تحدید موالید، انجام کارهای اساسی و انتشارات در زمینه مسایل جمعیتی، کنفرانس ها، تصمیمات قضایی سرنوشت ساز، و نقطه عطف رسیدن جمعیت به میلیارد در ۱۱۸۱ هج. فصل ۵ یک گزارش بیوگرافی از ۲۵ نفر است که بیشترشان در حال حاضر زنده هستند و در حیطه دانش جمعیت شناسی، تامین منابع غذایی در سطح جهان، و یا سیاست گذاری جمعیتی فعالیت داشته اند.

فصل ۶ بخش آماری کتاب است که آمار و نمودارها، اطلاعات و داده های متنوعی در مورد جمعیت ارائه می کنند. در این فصل می توان برای سوالاتی مانند جمعیت حال حاضر در اندونزی، آهنگ موالید در مالی، میزان شیوع ایدز در آفریقا، بزرگ ترین شهرهای جهان و پیش بینی جمعیت جهانی در ۱۴۳۰ پاسخ های مناسب دریافت کرد. فصل ۷ یازده سند کلیدی در مورد جمعیت ارائه می کند که البته بیشتر آنها گزینش شده اند؛ مثل دو مقاله اول کتاب "مقالاتی در مورد جمعیت" اثر مالتوس که در آن نسبت به روندهای جمعیتی هشدار می دهد، برنامه عملیاتی در مورد جمعیت جهانی در کنفرانس ۱۳۷۲، بیانیه های جهانی مبانی سالخوردگی، و اسناد اساسی که از سیاست خارجی ایالات متحده در حوزه جمعیت حمایت می کند.

فصل ۸ که مشخصا در مورد سازمان هاست فهرستی از سازمان های مهمی که به جمع آوری و انتشار داده های جمعیت شناختی مشغولند و به سیاست گذاری در منطقه می پردازند یا وجوه مختلف جمعیت را مطالعه می کنند ارائه می دهد. سرویس جمع آوری داده ها و انتشار اطلاعات که در اداره آمار واشنگتن دیسی تشکیل شده آن را تبدیل به یک مرکز معتبر در مورد اطلاعات جمعیتی کرده است. از یک سازمان دیگر یعنی اداره ارجاعات جمعیتی نیز به خاطر تعهد به مطالعات عینی و طولانی مدت در مورد مسایل جمعیتی نام برده می شود. فصل ۹ به منابع چاپ شده یا غیر چاپی می پردازد و لیستی از آثار اخیرا چاپ شده یا کلاسیک و یا آثاری که در دست چاپ است ارائه می دهد. تمام این منابع در مورد مسایل مختلف جمعیتی است. اکثر این آثار گزارش اند و برخی نیز جزء کتاب های راهنما هستند. این کتاب های راهنما یا کتاب های سال به طور منظم بازبینی می شوند. این فصل همچنین مجموعه ای در حدود ۲۰ ویدیوی مرتبط با مسایل

جمعیتی که برای گروه های سنی مختلف ساخته شده و مناسب نمایش در کلاس های درس است را نیز معرفی می کند. یکی دیگر از منابع غیر چاپی مهم که اهمیتش به طور روزافزونی در حال افزایش است اینترنت است. در نتیجه لیستی از وب سایت های بروز برای مطالعه جمعیت نیز در این فصل آورده شده است. در پایان نیز واژه نامه مفاهیم تکنیکی و نمایه ای از موضوعات و نام ها آورده شده است.

در کل میتوان گفت که این کتاب پایه های قوی و اساسی برای مطالعات جمعیتشناختی در ابعاد گوناگون فراهم آورده و جهت دستیابی به دانش اولیه های از مسائل جمعیت شناسی بسیار گرانقدر و ارزشمند تلقی میگردد. این کتاب یکی از کتابهای مرجع مطالعات جمعیت شناسی در آمریکای شمالی تلقی میگردد و در بخش جمعیت شناسی دانشگاه کالیفرنیا، دپارتمان جمعیت شناسی واشنگتن دیسی و دانشگاه کلرادو به تدریس آن پرداخته میشود.

